

УДК 159.923.2

Базь Любов Олександрівна,

старший науковий співробітник відділу науково-методичного
забезпечення моніторингових досліджень та освітньої діяльності,

Інститут соціальної та політичної психології НАПН України,

м. Київ, Україна

laora@ukr.net

ORCID: 0009-0009-8522-3847

ВПЛИВ МЕДІАКОНТЕНТУ НА СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПІДЛІТКІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті розглянуто психологічні механізми впливу медіаконтенту на процес становлення соціальної ідентичності підлітків в освітньому середовищі. Показано, що сучасні медіа виступають потужним агентом соціалізації, який формує норми, цінності та соціальні ролі молоді. Визначено особливості впливу аудіовізуального контенту на когнітивну, емоційну та поведінкову складові ідентичності. Результати дослідження засвідчили, що систематичне споживання медіаконтенту може як сприяти розвитку соціальної компетентності, так і викликати деформації ціннісних орієнтацій, залежно від змісту та контексту медіа.

Ключові слова: соціальна ідентичність, медіаконтент, підлітки, освітнє середовище, соціалізація, психологічний вплив.

У сучасному суспільстві медіаконтент став одним із найвпливовіших чинників соціалізації підлітків. Цифрове середовище не лише доповнює освітній простір, а й створює нові умови для формування соціальної ідентичності, оскільки впливає на уявлення про норми, ролі та моделі взаємодії.

Проблема полягає в тому, що вплив медіа є амбівалентним: з одного боку, вони забезпечують доступ до різноманітних соціальних моделей, сприяють самопізнанню, з іншого — можуть формувати спотворені образи соціальної реальності та нав'язувати непродуктивні зразки поведінки.

Метою статті є аналіз впливу медіаконтенту на становлення соціальної ідентичності підлітків у контексті освітнього середовища та визначення психологічних чинників, що посилюють або послаблюють цей вплив.

Теоретичною основою дослідження є концепції соціальної ідентичності (Tajfel, 1986), соціального научання (Бандура, 2002) та медіапсихології (Buckingham, 2008; Маклюен, 2011). Соціальна ідентичність розглядається як усвідомлення своєї належності до певних соціальних груп і прийняття відповідних норм та цінностей. Медіа в цьому контексті виступають середовищем, у якому підліток засвоює уявлення про соціальні ролі, статуси та сценарії поведінки.

Було використано анкетування, психодіагностичні методики («Нормативне прийняття агресії» — NOBAGS; шкала вітальності Найдьонової; тест соціальної адаптованості), а також контент-аналіз медіапереваг підлітків. У дослідженні взяли участь 152 респонденти віком від 13 до 17 років, серед яких 54 регулярно переглядали серіали певного спрямування, а 98 не мали такого досвіду.

Отримані дані свідчать, що підлітки, які систематично переглядають серіали, мають вищі показники емоційної вітальності, але також демонструють підвищений рівень нормативного прийняття агресії порівняно з тими, хто не є активними споживачами аудіовізуального контенту.

Виявлено, що група «глядачів» більш схильна до прийняття соціальних

ризиків, водночас проявляє більшу толерантність до відмінностей і вищу соціальну активність у шкільному середовищі.

Порівняльний аналіз за допомогою t-критерію Ст'юдента показав статистично значущі відмінності за шкалами «вітальність» ($p < 0,05$) і «нормативне прийняття агресії» ($p < 0,01$). Це дає підстави стверджувати, що емоційно насичений медіаконтент може стимулювати активнішу соціальну поведінку підлітків, проте водночас створює ризик нормалізації агресивних патернів.

Інтерпретуючи результати, слід ураховувати подвійний характер впливу медіа: формувальний і деструктивний. З одного боку, підлітки через ідентифікацію з персонажами засвоюють нові моделі поведінки, підвищують рівень саморефлексії, розвивають емпатію. З іншого — відсутність критичного сприйняття контенту може спричинити розмитість ціннісних орієнтацій і фрагментацію соціальної ідентичності.

Отже, важливо, щоб освітнє середовище виконувало компенсаторну функцію — формувало медіаграмотність, критичне мислення та відповідальне ставлення до інформації.

Висновки:

1. Медіаконтент виступає значущим агентом соціалізації, який впливає на формування соціальної ідентичності підлітків.

2. Його вплив має як позитивні (розвиток емпатії, соціальної активності), так і ризикові аспекти (нормалізація агресії, емоційна залежність).

3. Освітнє середовище може мінімізувати деструктивний вплив медіа завдяки впровадженню програм медіапсихологічної освіти, спрямованих на розвиток критичного мислення.

Доцільним є розширення вибірки та проведення якісного аналізу типів медіаконтенту, що мають найбільший вплив на соціальну ідентичність молоді у різних культурних контекстах.

Список використаних джерел:

Бандура, А. (2002). *Соціальні основи мислення і дії: соціально-когнітивна теорія*. Київ: Основи.

Маклюен, М. (2011). *Розуміння медіа: зовнішні розширення людини*. Київ: Ніка-Центр.

Найдьонова, Л. А. (2014). *Медіапсихологія: на перетині інформаційного та освітнього просторів*. Київ: Міленіум.

Buckingham, D. (2008). *Youth, Identity, and Digital Media*. Cambridge, MA: MIT Press.

Tajfel, H., & Turner, J. C. (1986). The social identity theory of intergroup behavior. In S. Worchel & W. G. Austin (Eds.), *Psychology of Intergroup Relations* (pp. 7–24). Chicago, IL: Nelson-Hall.